

כח כחו

הרב משה ליכטנשטיין

המקורות

1. יט. "בעי רב אשי כח כחו... ואין שינוי תיקור"; יח. "ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין... מיניה מיניה"; כב. תוד"ה: 'ממונו' "וא"ת ממונו... רק בגוף האדם".
2. כב. תוד"ה: 'ור' יוחנן; רא"ש סי' ב' "בעי רב אשי... לא פ' התוס' כן".
3. מכות ז: המשנה (בתחתית העמוד) והגמרא עליה; תוד"ה: 'מהו דתימא'; ח' הריטב"א ד"ה: 'אלא כח כחו'; רמב"ם הל' רוצח פ"ו הט"ו.
4. ע"ז ס. "מעצרא זירי... מנהר פקוד"; [תוד"ה: 'הוה']; רא"ש סי' טו.
5. חולין טז. "אמר מר השוחט במוכני... גרמא בעלמא הוא".
6. אור שמח הל' שבת פ"ט ה"ב ד"ה: 'הנה'.
7. סנהדרין עז: "אמר רב פפא האי מאן דכפתיה... כח כחו הוא"; עז. תוד"ה: 'סוף' "ומיהו קשה ההיא דזרק וכו'" (ניתן לדלג על "והא דתנן בפ"ב דחולין... ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו"); עז. ח' הר"ן ד"ה: 'זרק' "לפיכך אני אומר... החלוקה היא אמיתית"; יד רמ"ה ד"ה: 'אמר רב פפא' וסוד"ה: 'וא"ר פפא' "ושמעין מינה... מבידקא דמיא".
8. סנהדרין עו: "כבש מנלן... לא חייב לן מצמצם"; ח' הר"ן ד"ה: 'הוא גברא'; מאירי ד"ה: 'כשם'.
9. [ח' ר' חיים הלוי הל' שכנים פ"א ה"א ד"ה: 'הנה', עד "וכמש"נ].

ציטוטי מקורות

ח' הריטב"א, מכות ח. ד"ה: 'אלא כח כחו'

אלא כח כחו לר' היכי משכחת לה וכו' – פירוש: לאו קושי' היא דהא כח כחו לאו ככחו דמי כדאי' בפ"ק דב"ק וכן בפרק הנחנקין. היכי משכחת לה אלא דכיון דאיתיה בעינן לברורי משום דכולי עלמא כח כחו לאו ככחו דמי כדאי' בפ"ק דב"ק וכן בפרק הנחנקין.

רא"ש ע"ז פרק ד' סי' טו

מעצרא זירא רב פפא שרי רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי אוסר. בכחו כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בכח כחו. איכא דאמרי בכח כחו כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי בכחו והוה עובדא בכח כחו ואסר רב יעקב מנהר פקוד פסק רבינו חננאל ז"ל דהכי הלכתא דמעשה רב ובגת שלנו פסק רשב"ם בשם רש"י שיש ארבע כחות הדפין והקורה והגלגל והמקל אך לא ידע רש"י אם יש חילוק בין שתי כחות לשלשה כחות. ונראה. דהאי דאסרינן לכח כחו דהיינו דוקא בשתייה:

אור שמח הל' שבת פ"ט ה"ב

כמו גופו משום דמגופו קא אתי והוי הכבוי ע"י כחו וחייב בשבת א"כ תרנגול שנפח בכלי ושברו חייב נזק שלם וכן אזלא שיטת ירושלמי בבא קמא דלא כתלמודין דמחשיב זה לצרורות ורק בס"ד אמר גבי הטילה גללים כיון דמגופה גרירן וזה נכון למדנו מזה דעל כח כחו אינו מתחייב גבי שבת. כיון שכן נראה דאע"ג דתולדה ראשונה הבאה מן האש חייב אם מבשל מ"מ על תולדה של התולדה כמו דבר שנתחמם במים שהוחמו מן האש כגון ברזל שבא בקדירה חמין ונתחמם תו אי צלה בו ביצה פטור דהוי תולדה דתולדה וכמו שכח כחו לא חשיב כמו גוף הדבר כן תולדת תולדת האש לפי רוחק יחוסה אצל האש נפקע ממנה שם האש והוי חומה כחום טבעי שאינו מסיבת האש כמו חמי טבריא. ופוק חזי בפרק כיצד צולין דף ע"ה שקיל וטרי אם חשיב תולדות אש כאש ובירושלמי שם דפליגי ר"ג ורבנן יעו"ש אבל תולדה דתולדת אש לא חשיב אש בשום דוכתא וז"ב.

הנה דע דכמה ענינים מצאנו דכח כחו לא חשיב כגופו והוא לענין רציחה במכות דף ח' דמאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי ואזיל תמרי וקטיל כו' דהוי כח כחו ופטור. וכן בשבת מצאנו שחייב בזורק מרשות לרשות וה"ה בזורק ועושה חבורה דמחייב ע"י כחו אבל ע"י כח כחו לא שמענו שיתחייב וכמו כן גבי זב בעירובין ל"ה מחמת רעדה ברש"י שם דהוי כח כחו יעו"ש ובזה ביארתי הירושלמי פרק במה מדליקין הלכה ה' הבעיר וכבה בנפיחה אחת חייב שתים פ' כי היו שתי נרות לפניו אחת כבויה ואחת דולקת, והבעיר את הכבוי' ונמשך האור מהנר הדולק אל' ונכבה במקומו כי כן דרך נר הנדלקת תחת נר אחר, א"ר אבדימי כו' הדא אמרה נפח בכלים ושברן משלם נזק שלם ולענין תרנגול קאי דצרורות באדם לא אשכחן דעל חיציו מחייב נזק שלם וכמו שאמרו בפרק כיצד הרגל דף כ"ב עיי"ש ברש"י וטעמא דאם תחשוב הנפיחה ככוחו אם כן הכבוי שהיה ע"י הדלקת הנר התחנתונה שנמשך אליה האור של הנר האחרת ונכבית אותה נר הוי כמו כח כחו ויהיה פטור בשבת על הכבוי ואמאי חייב שתים וע"כ דהנפיחה הוי

חידוש הר"ן, סנהדרין עז:

הוא וסילקן פטור דבעידנא דשדייה פסוקי' מפסקינן גיריה ובהא לא ק"ל כרבה דאיהו לית לי' דינא דגרמי דאיהו הוא דאמר דשורף שטרותיו של חברו פטור ואנן ק"ל דחיי' וכמו שכתב הרי"א"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' חובל ומזיק והמפרשים ז"ל לפיכך ליתיה לדובה ולפיכך אם קדם וסילקן הוא או אחר חייב. ואלו דכוותיה אמרינן בשמעתין זרק חץ ותריס בידו ובא אחר ונטלו ואפילו קדם הוא ונטלו פטור דבעידנא דשדא פסקי גיריה אלמא דאפילו היכא דפסקי גירי חייב בדיני ממונות ובדיני נפשות פטור כיון דלית לי' גירי ממש. זהו לפי שיטת הרי"א"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל אבל בתוספות ז"ל פוסקין דאפילו בממונות פטור כההיא דרבה וא"כ הראיה אינה מוכרחת אבל החלוקה היא אמיתית

לפיכך אני אומר שאין לדמות נזקי ממון לרוצח לענין חיוב מית' משום דרוצח אקיל רחמנא גביה דלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרוצח וכיון שכן בעינן שיעשה פועל ממש ובריא היזיקה קודם שיתחיי' מיתה כההיא במאן דכפת' לחבריה ואשקיל עליה בדקא דמיא דבכח ראשון חייב בכח שני פטור משום דלא הוי גיריה אלא בכח ראשון אבל בכח שני אף על גב דבריא היזיקה כיון דלא עביד מעשה ממש אלא בגרמא פטור ואלו דכוות' לענין נזקין אלו הניח חפצי חברו בקרקע ואשקיל עליה בדקא דמיא ונאבדו אפילו בכח שני משמע דחייב דכח שני זה בריא היזיק' והוי דינא דגרמי ממש ולא גרע משורף שטרותיו של חברו דחייב. וראי' לדבר מדאמר' בפ' כיצד הרגל (דף כו ע"ב) אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן או קדם

יד רמ"ה, סנהדרין עז:

דמיעקרו מדוכתייהו בשעת חילוק/סילוק/ הדבר והמפסיק ואינון מיא דמיקרבי לדבר המפסיק אבל מיא דאתו בתר הכי והיני כח שני פטור דגרמא בעלמא הוא כדפרשינן. ואיכא לפרושי והני מילי בכח ראשון שהמים היורדין בשע' שפינה להן דרך לא עמדו עד שהגיעו לאיש הכפות אבל אם עמדו בדרך מחמת דבר שעייבן ולסוף נמשכו מאליהן והלכו לאו גירי ניהו כדאמרינן בפרק הבית והעליה (ק"ז א) דכל היכא דתימי מיא והדר אזלי לאו גירי ניהו והני תרי פירושי מעליי ניהו דתרוייהו אליבא דהילכתא סלקי ולא מיחייב עד דמיית מחמת מיא דמיעקרי בשעת מעשה והוא דלא איעכבו באורחא דאע"ג דגרמא לאו הני תרתי מילי קאמר הכא מכל מקום חדא דאמר אמר ואידך אף על גב דלא פירש בהדיא כיון דעל כרחיק דינא לא אצטרך לפרושיה. מיהו פירושא בתרא דייק טפי משום דלפירושא קמא אין לדבר קצבה ותו דכולהו מיא דסמיכי להדדי כחד גופא דמו. ואית דמפרשי והני מילי בכח ראשון כגון שהניחו סמוך לשפת המים והשפה מדרון ובכח ראשון כשפינה להן דרך לצד זה נפלו עליו דהוי כחו אבל בכח שני שהניחו דחוק/רחוק/ קצת ולא נפלו המים בצאתם מגדותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו עד מקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו. ולאו מילתא היא דכיון דקאמרינן דגיריה ניהו מה לי כי מטו לאלתר מ"ל כי מטו לאחר זמן: ושמעין מינה דאי אזלא תחת והרגה פטור דלאו כחו הוא וגרמא בעלמא הוא וה"מ בזורק כלפי מעלה וחזרה והרגה אבל מי שהיתה אבן בידו ונתכוון להניחה כדי שתפול על האדם ותהרג וירדה והרגה חייב אף על גב דלאו כחו הוא גירא דידיה הוא דלא גרע מבידקא דמיא:

אמר רב פפא האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא השיא מרוצת זרם המים עליו חייב מאי טעמא גירי דידיה ניהו אשקיל כדאמרינן התם (ב"ק פ"א ב) הווי שקילי ואזלי באורחא ואי קשיא לך מכדי הכא לאו בדאזלי מכחו עסיקין אלא כגון שהיה דבר מפסיק בין המים ובינו ונטלו ונמצאו המים באין עליו מאליהן ואמאי מיחייב הא לאו כחו הוא ותו מאי שנא מדרבה דאמר זרק בו חץ ותריס בידו ובא זה ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדא מפסק פסיקי גירי אלמא אף על גב דקא שקיל ליה לההוא מידעם דהוה מפסיק ביניה ובין גיריה דשדא ביה פטור וכ"ש הכא דהני גירי לאו מכחו קא אזלי ואמאי מיחייב לא תקשי לך דאע"ג דלאו כחו הוא (דמחשב) [כיון דמחמת] מעשה דידיה קאזלי ככחו דמי דהא גיריה כי קאזלי לאו מחמת כחו קא אזלי אלא מחמת דשביק ליתרה של קשת ואזלי גירי ממילא ומיחייב עלייהו הכא נמי לא שנא. והיינו דקאמר רב פפא גירי דידיה ניהו ומיחייב ולא דמיא הא מילתא לזרק בו חץ ותריס בידו דאלו התם כי סלקיה לתריס מיקמי דנימטי גירא לגביה הוא דסליקיה דאי לבתר דמטא לגבי תריס אף על גב דהוה מסליק ליה לתריס תו לא הוה אזיל גירא טפי ולא הוה מיקטיל אלא ודאי על כרחיק בדסלקיה מקמי דנמטי לגביה עסיקין ואמטול הכי פטור דכי סלקיה לאו מידי עבד מאי אמרת סוף חץ לבא הא אמרן כל סוף הורג לבא פטור דגרמא בעלמא הוא אבל הכא דכי סלקיה לעפרא דמפסיק בין מיא לדידיה [היא] מיא הווי נגעי בההוא עפרא גופיה כי סלקיה לעפר גירי דידיה [היא] ואמטול הכי מיחייב תדע דהא מיית מחמת מיא דאתו לבתר הכי פטור כדאמרינן והני מילי בכח ראשון כלומר היכא דמיית מחמת מיא דאתי בכח ראשון כי סלקיה לההוא מדעם דמפסיק בינתיים והיינו מיא

חי' הר"ן, סנהדרין עז:

דגרמי דבריא היזיקה. וכדאיתא בב"ק ובכתובות ומ"ה חייב כרוצח ומאן דפטר דמאן דפטר מצמצם מייתי לה מקרא דרוצח הוא למעוטי מצמצם ולדידיה ה"ה דבכל דיני ממונות דינא דגרמי פטור ולא ק"ל כוותיה וכדכתבנא:

ההוא גברא דצמצם לחיותא דחבריה רבינא מחייב ורב אחא בר רב פוטור. נראה ודאי דמאן דפטר מצמצם לית לי' בדיני ממונו' דינא דגרמי הילכך לדידן דקיימא דמגבינן דינא דגרמי אפילו בכשורה לצלמי פשיטא דחייב דהא מצמצם לא גרמא בנזקין בלחוד הוא דפטור דינא

מאירי, סנהדרין עז:

אומרים הלכה כדברי המיקל והוא רב אחא אבל בזו הנזכר בפירוש שרבינא מחייב לא נכלל בכלל זה ולא עוד אלא שזהו דינא דגרמי והלכה רווחה בענין ממון לדון דינא דגרמי ולא הוצרך לבאר דין זה אלא לדעת מי שאינו דן דינא דגרמי ומעתה אף כל אותם שיתבארו בסמוך באדם לפטור בנזיקין חייב מכח דינא דגרמי:

כשם שביארנו לענין מיתה שהכובש את חברו לתוך המים חייב כך לענין נזיקין אם כבש את בהמתו של חברו במים או שמנע עלייתה ומתה או שהיתה הבהמה בחמה ומנעתה שלא לצאת משם ומתה מתוך החום חייב לשלם וכן כל כיוצא בזה ויש פוסקין שהוא פטור ממה שנחלקו בזו רב אחא ורבינא והלכה כדברי המיקל ואינו כלום שלא נאמר אלא במחלוקת סתם כלומר רב אחא ורבינא חד אמר וכו' ואנו